

9. Shostak, I.I. (2015). Formuvannia u maibutnikh finansystiv anhlomovnoi leksychnoi kompetentsii u protsesi chytannia profesiino orientovanykh tekstiv [Formation of English language competence in future financial workers by means of reading professional texts]. *Candidate's thesis*. Odesa, 261 p. [in Ukrainian].

10. Cotton, D., Falvey, D. & Kent, S. (2014). *New Language Leader. Intermediate*. 176 p. [in English].

11. Cotton, D., Falvey D. & Kent S. (2014). *New Language Leader. Upper Intermediate*. 183 p. [in English].

12. Rieder, A. (2004). Der Aufbau von Wortbedeutungswissen beim Lesen fremdsprachiger Texte: ausgewählte Fallstu-

dienergebnisse [The development of word meaning knowledge when reading foreign language texts: selected case study results]. *Teaching and learning foreign languages*. No. 33, pp. 53–71. [in German].

13. Smith, F. (2012). *Understanding Reading: A Psycholinguistic Analysis of Reading and Learning to Read*. 390 p. [in English].

14. Catherine, W. (2004). *Critical Reading in Language Education*. Oxford, 256 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 02.05.2023

УДК 78.071.1(477):784.4(=161.2)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282827>

Людмир Філоненко, доктор філософії, доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, голова Дрогобицького осередку НТШ (музикологічно-фольклористична комісія), член НСКУ
Володимир Устинов, студент магістратури факультету початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ФОЛЬКЛОРИСТИЧНА СПАДЩИНА СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА

Стаття висвітлює дослідницьку фольклористичну працю відомого українського композитора, педагога, священика, поета Сидора Воробкевича. Ретельно збираючи та досліджуючи фольклор, митець створив вагому працю "Наша народна пісня", де вперше застосував оригінальну класифікацію народнописемних жанрів. У статті здійснюється аналіз цього фольклористичного дослідження, яке на сучасному етапі допомагає охарактеризувати погляди буковинського композитора на народну творчість, як носія національних ідей та традицій.

Ключові слова: Сидір Воробкевич; фольклористична діяльність; народна пісня; танець; українські народні мотиви.

Лит. 9.

Liudomyr Filonenko, Doctor of Science (Philosophy), Associate Professor of the Music-Theoretical Disciplines and Instrumental Training Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Member of the National Union of Composers of Ukraine and Shevchenko Scientific Society
Volodymyr Ustynov, Master's Degree Student of the Faculty of Primary Education and Art, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE FOLKLORE HERITAGE OF SYDIR VOROBKEVYCH

The article is devoted to highlighting the folklore heritage of the famous Ukrainian composer, teacher, priest, poet Sydir Vorobkevych (1836–1903). For the first time S. Vorobkevych heard the beauty of folklore treasures from the mouth of his grandparents, and from that time his admiration for Ukrainian folk art was formed.

The research activity of the artist in the field of folklore studies is highlighted; in particular his extensive work "Our Folk Song", which is still in great demand among scientists today. In this study the author gives high praise to folk songs, noting it as a source of studying the history of his nation. S. Vorobkevych's conviction, that the national song along with the national language is a proof of the unity of the Ukrainian nation, is becoming important at the present stage. Writing about the purpose of his folkloristic work, the composer mentioned that he collected folk treasures for his children and the descendants of all good people for the development of Ukrainian musical art and the sense of national identity of Ukrainians. The article is filled with S. Vorobkevych's own experience, his sincere feelings and love for folk art.

Carefully collecting the folklore of Bukovyna, S. Vorobkevych not only wrote it down, but also studied everyday life, folk traditions, customs and ceremonies with great interest and love. S. Vorobkevych considered Bukovyna folklore as an achievement of all-Ukrainian folk culture.

Admiration, recording and study of folklore samples were reflected in Vorobkevych's literary and musical works, his choral and piano works, and solos. S. Vorobkevych was one of the first in the western Ukrainian lands who took an interest in folk art and studied it.

Keywords: Sydir Vorobkevych; folklore activity; folk song; dance; Ukrainian folk motifs.

Постановка проблеми. 19 вересня 2023 р. минає 120 років від дня смерті Сидора Воробкевича. Цей видатний буковинець, священник за фахом і поет, драматург, композитор, музикант-педагог за покликанням, увійшов до історії української культури як засновник професійної музики на Буковині. Його літературну спадщину високо цінував Іван Франко, видавши збірку поезій митця під назвою “Над Прутом”. Різноманітні музичні твори Воробкевича, серед яких домінують високопрофесійні хорові твори, зайняли належну нішу в історії української класичної музики. Будучи палким прихильником “перемисьльської школи” (С. Воробкевич став фактично першим серйозним біографом М. Вербицького), буковинський музикант все ж зробив крок уперед, наближаючи свій хоровий доробок якомога ближче до народного. Ретельно збираючи та досліджуючи фольклор, митець створив вагому працю “Наша народна пісня”, де вперше застосував авторську оригінальну класифікацію народнопісенних жанрів.

Не менш вагомою є участь Воробкевича у розвитку музичного виховання – саме ним започатковано створення “Співаників”, які стали одними з перших посібників такого типу в Західній Україні.

Чималу долю праці митець доклав і до розвитку науки та шкільництва в Румунії, адже творив у багатонаціональній Буковині. Саме румуни і сьогодні вважають його одним із зачинателів їхньої професійної музичної культури: Воробкевич є автором першого підручника “Гармонії” румунською мовою. Йому належить серія співаників для румунських шкіл, обробок румунських та молдавських народних пісень.

Аналіз останніх досліджень. Відомості про композитора знаходимо у працях С. Людкевича, І. Франка, в музикознавчих дослідженнях М. Грінченка, А. Рудницького, М. Дитиняк, Б. Кудрика, З. Лиська, В. Витвицького, М. Білинської, Я. Сорочера, С. Процика та інших. Важливим словом про композитора є розділ Р. Мисько-Пасічник “І. Воробкевич” у книжці “Українська музична література”. Ч. 2. Кн. 1. Тернопіль, 2002. В останні два десятиліття інтенсивно над творчістю Воробкевича працювали і продовжують дослідження чернівецькі науковці: А. Кушніренко, О. Богославець, О. Залуцький, Я. Вишпінська, а також В. Процюк, С. Троян, О. Коменда і В. Заець.

На жаль, у радянські часи музична творчість Воробкевича в Україні пропагувалася вельми дозовано. Вийшли друком всього біля двох десятків його хорів та декілька речей для фортепіано. Друге видання монографії М. Білинської “С. Воробкевич” датується 1982-м роком. Тільки у 1996 р. народним артистом України, професором А. Кушніренко було видано збірку хорів, до якої увійшло понад 60 композицій С. Воробкевича; в 2003 р. – тим же упорядником

опубліковано другий випуск хорових творів композитора без супроводу (57 композицій).

Мета статті полягає у виявленні визначальної ролі фольклору у творчості С. Воробкевича, та значення його фольклористичної спадщини з погляду сучасності.

Виклад основного матеріалу. Будучи людиною невичерпної життєвої енергії з почуттям гордості, любові й віри у свій народ, він доклав багато зусиль та праці задля просвіти українського люду. А жив і творив Воробкевич у той період, коли буковинська земля перебувала у складі Австро-Угорської монархії. С. Воробкевич, поряд зі своїм однодумцем Ю. Федьковичем, всіма силами намагався протистояти обмеженості й консерватизму галицької та буковинської інтелігенції. Саме вони першими на Буковині заговорили до народу його рідною мовою.

Сидір (Ісидор) Воробкевич народився 5 травня 1836 р. в місті Чернівці (помер 19 вересня 1903 р.). Його батько – священник, був також відомим вчителем богослов'я, релігії та філософії у Чернівецькій гімназії. Сидір Воробкевич творив під псевдонімами: Данило Млака, Демко Маковійчук, Морозенко, Семен Хрін, Ісидор Воробкевич, С. Волох та інші [5, 158]. Осиротівши в ранньому віці, Сидір разом зі своїм братом Григорієм виховувався в Кіцмані у бабці Параскеви і дідуся Михайла, які навчили любити рідну мову, пісню та народ. Саме з уст своєї бабусі Сидір з дитинства чув чимало казок, народних пісень, оповідань, а дідусь поета був великим знавцем оповідей про героїчне минуле нашого народу, про козацтво та історію України. З цього часу й сформувався його захоплення фольклорним скарбами.

Сидір Воробкевич здобував освіту спочатку в Чернівецькій гімназії, згодом вступив до духовної семінарії, яку успішно завершив 1861 р. Від дитячих років у майбутнього митця проявлялася любов до музичного мистецтва, тож С. Воробкевич намагався отримати й музичну освіту, навчаючись приватно в професора Віденської консерваторії Франца Кренна [1, 7]. 1868 р. С. Воробкевич отримав звання викладача співу й регента хору, склавши іспит у Віденській консерваторії. Від 1867 р. почав займатися педагогічною діяльністю, викладаючи спів у Чернівецькій духовній семінарії та гімназії, а від 1875 р. – на богословському факультеті Чернівецького університету [1, 8]. Творча спадщина С. Воробкевича повниться літературними піснями й псалмами, хоровими творами, сольними піснями та оперетами, фортепіанними творами. Композитор творив музику на вірші Т. Шевченка, Ю. Федьковича, І. Франка, В. Александрі, М. Емінеску, В. Бумбака.

Семирічне перебування і праця С. Воробкевича в гуцульських селах (до 1867 р.) дозволило йому ще краще й глибше пізнати життя і побут буковинців. Саме спостереження й переживання за ці роки

знайшли своє відображення в літературній і музичній творчості Воробкевича.

Займаючись педагогічною працею, Сидір Воробкевич багато зусиль докладав до виховання молоді, укладав співаники для навчання у початковій школі, писав посібники для навчання теорії музики й співу. Перший такий збірник був опублікований у 1870 р. у Чернівцях і містить 20 пісень у двоголосному викладі. Тексти до цієї збірки уклад композитор під псевдонімом Данило Млака, а музичне оформлення автор підписував справжнім прізвищем С. Воробкевич (фольклорні зразки позначав як “напів народний”) [2, 160]. Пісні укладено за зростанням складності від найпростіших (які охоплюють діапазон кварта і квінти) до складних – з наявністю хроматизованих епізодів і модуляцій.

Працюючи водночас як поет і композитор, С. Воробкевич створив чимало віршів і пісень для дітей, серед яких особливо популярними стали “Рідна мова”, “То наші любі, високі Карпати”, “Веснянка”, “Осінь” тощо. Пройнявшись духом народної пісні, С. Воробкевич створив низку композицій, які через чудову мелодіку швидко прижилися серед народу і стали улюбленими (“Мово рідна”, “Над Прутом у лузі”, “Заграй ми, цигане старий”, “У горах Карпатах” та ін.).

За словами І. Франка, С. Воробкевич був одним з “перших жайворонків нової весни нашого народного відродження” [8, 114]. “Своєю піснею-поезією, – підкреслював І. Франко, – він кликав до нового життя народ карпатських околиць, вніс свою частку до будови українського мистецтва. Збагатив його не одним твором власної музи” [8, 114].

Хорові композиції С. Воробкевича, були особливо популярні наприкінці XIX – початку XX ст. За значного сприяння С. Воробкевича в 1899 р. було створено хорове товариство “Буковинський Боян”. Перші концерти “Бояна”, які відбулися у Вишніці й Кіцмані 12 і 14 липня 1899 р. саме й розпочиналися з композицій С. Воробкевича, а далі в програмі звучали твори М. Лисенка, В. Матюка, І. Біликовського і М. Копка. У часописі “Буковина” від 29 червня 1899 р. зазначалося: “Зрозумілою і близькою широким масам любителів музики була творчість І. Воробкевича. Тому так щиро і захоплено вітали на першому концерті “Бояна” хорові мініатюри композитора на власні тексти “Над Прутом” і “Сині очі” [9, 91].

С. Воробкевич одним із перших на західноукраїнських землях зацікавився народною творчістю. Надсилаючи декілька записів народних пісень з Буковини, в листі до Я. Головацького він повідомляв, що “є і в нашій зеленій Буковині багато прекрасних пісень, але ніхто не трудився до нині їх позбирати і сплести у маленький віночок” [3].

Дбайливо збираючи багатий фольклорний матеріал Буковини, С. Воробкевич записував його, з

великим інтересом і любов’ю вивчав побут, народні традиції, звичаї, а отже, глибше пізнавав життя буковинців. “Наша думка музикальна і наша коломийка, всі наші народні співи до серця вкладаються, як би там свою матінку мали” – висловився фольклорист. Але при цьому він зізнався, що виникали труднощі у визначенні пісень, які безпосередньо “народилися” на Буковині і тих, що походять з інших регіонів України. Зіставляючи власні записи з піснями М. Максимовича (М. Максимович “Малоросійские песни”. Москва, 1834), Вацлава з Одеська, Ж. Паулі, А. Єдлічки, Щасного Саламона, збірники, які свого часу Воробкевич пильно вивчав, він спостеріг, що “руська пісня з України, Поділля й Галичини не зважала на Дністер, не зважала на кордон, але перелетіла зозулькою сивою, зацвіла калиною червоною і в нашій Буковині, а пісенлюбний народ буковинський плекав її, як квітку з рідного поля, як дитину ріденьку, і казав: це наша пісня” [7, 15].

Такий, дуже важливий для фольклориста, висновок зміцнив його переконаність у тому, що буковинці, галичани й наддніпрянці мають спільну батьківщину, єдину мову та культуру. Буковинський фольклор С. Воробкевич розглядав як здобуток загальноукраїнської народної культури.

Фольклористична діяльність композитора не зводилась лише до популяризаторських і творчих завдань. Він один з перших на західноукраїнських землях заклав підвалини справді наукового вивчення народнопісенної творчості. Результатом довголітньої роботи фольклориста стала наукова розвідка “Наша народна пісня”, написана 1865 р. Українську народну пісню називав фольклорист “талісманом, що відкриває таємниці минулого” [5, 159]. Отже, в цій праці в дусі романтизму він дає високу оцінку народній пісенності, відзначаючи її як джерело вивчення історії. Її можна вважати однією з перших робіт, присвячених буковинському фольклору. Саме народну пісню (поряд з народною мовою) Воробкевич вважав доказом єдності української нації. З національного фольклору як з вічно живого джерела, С. Воробкевич черпав натхнення для невтомної праці в ім’я розвитку рідного краю.

Про свою фольклористичну роботу він говорив: “Зібрав я сі музикальні твори для моїх дітей і добрих людей потомства, щоби знали, як я коло розвою народної музики трудився і працював” [4, 4].

У своїй праці С. Воробкевич, спираючись на відомі йому збірки фольклору, а також власні записи, систематизував пісенний матеріал за жанрово-тематичними ознаками. Він досліджував походження й еволюцію його окремих жанрів, зокрема ліричних пісень, а також історичних, які автор вважав живими літописами народу. Проте у зв’язку з браком належної підготовки, а також через загальний стан тодішньої фольклористики, С. Воробкевичу не вдало-

ся досконало довершити задуману роботу. У статті не встановлено чіткої періодизації розвитку пісенності на Буковині, не відділено перші варіанти пісень від пізніших нашарувань, а також не всі пісні датовані та без вказаного місця запису.

Спочатку виділив він чотири жанрово-тематичні групи народних пісень: історичні; сирітські, плачі й рекрутські; обрядові й господарські; пісні до танців. Проаналізувавши детально визначений фольклорний матеріал, Воробкевич сам пересвідчився у неповноті й недосконалої такої класифікації. Пізніше в окремі цикли виділяє ще пісні про кохання, дівочі і “молодечі” (парубоцькі), “вояцькі”, “мандрівські”, “чабанські”, дитячі. У підсумках композитор підкреслював, що при впорядкуванні фольклорних зразків треба було брати до уваги два основні моменти: поетичний текст і музичний склад.

Хоча стаття має чимало неточностей із сучасного погляду тлумачень, але для її значимості переважає той факт, що вона переповнена віри в творчі сили народу. У статті “Наша народна пісня” висловлені правильні думки щодо походження народних пісенних жанрів, джерела їх збагачення.

Як зазначили дослідниці О. Коменда і В. Заєць: “Зібрані С. Воробкевичем на Буковині українські народні пісні при сприянні Я. Головацького увійшли до тритомника українського фольклору, що вийшов у 1878 р. в Москві під назвою “Народные песни Галицкой и Угорской Руси”. С. Воробкевич не тільки збирав і досліджував народні пісні, але як композитор створював своєрідні хоріві в’язанки (“кводлібети”) з українських народних пісень, такі як “Українська кадрили”, “Вінок, спілетений з 36-ти різних квіток” [6, 198].

Висновки. Праця Воробкевича свідчить про те, з якою любов’ю ставився він до фольклору. Відзначаючись глибоким патріотизмом, вона одночасно доказує, що митець стояв на принципово правильних позиціях, ясно усвідомлюючи історико-пізнавальне й естетичне значення пісні в розвитку культури народу. “Наша народна пісня”, що потребує глибшого дослідження науковців, є певним внеском до музичної фольклористики. Сьогодні вона допомагає охарактеризувати погляди буковинського композитора на народну творчість, як носія національних ідей та традицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білинська М. Сидір Воробкевич. Київ : Музична Україна, 1982. 48 с.
2. Вишпінська Я. Пісенний фольклор Буковини у творчості С.І. Воробкевича. *Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Вип. 37: Педагогіка та психологія.* Чернівці, 1998. С. 159–161.

3. Воробкевич С. Лист до Я. Головацького. *ЛНБ ім. В. Стефаніка АН України.* Ф. 3. Од. зб. 67.

4. Гадзінський В. Музична спадщина Сидора Воробкевича. *Неділя.* 1911. № 47–48.

5. Залуцький О. Творчо-мистецька діяльність Сидора Воробкевича у контексті національно-культурного життя Буковини другої половини XIX століття. *Краєзнавство.* 2013. № 3. С. 158–164.

6. Коменда О.І., Заєць В.М. Універсальна творча особистість у музичній культурі Буковини й Галичини. *Modern Ukrainian musicology: Collective monograph.* Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 169–212.

7. Никоненко П., Юрійчук М. Сидір Воробкевич: Життя і творчість. Чернівці, 2003. 208 с.

8. Франко І. Передмова до видання: Данило Млака (Ізидор Воробкевич). Над Прутом. *Франко І. Зібрання творів.* Київ : Наукова думка, 1982. Т. 33. С. 114.

9. Ханик Л. Історія хорового товариства “Боян”. Львів : Вищий державний музичний інститут ім. М.В. Лисенка, 1999. 123 с.

REFERENCES

1. Bilynska, M. (1982). Sydir Vorobkevych [Sydir Vorobkevych]. Kyiv, 48 p. [in Ukrainian].
2. Vyshpynska, Ya. (1998). Pisennyi folklor Bukovyny u tvorchosti S.I. Vorobkevycha [Song folklore of Bukovyna in the works of S.I. Vorobkevych]. *Scientific bulletin of Chernivtsi University: Collection of scientific papers. Vol. 37: Pedagogy and psychology.* Chernivtsi. pp. 159–161. [in Ukrainian].
3. Vorobkevych, S. Lyst do Ya. Holovatskoho [Letter to Y. Holovatskyi]. LNB named after V. Stefanyk, Academy of Sciences of Ukraine, f. 3. with unit coll. 67. [in Ukrainian].
4. Hadzinskyi, V. (1911). Muzychna spadshchyna Sydora Vorobkevycha [Musical legacy of Sydor Vorobkevych]. Sunday. No. 47–48. [in Ukrainian].
5. Zalutskyi, O. (2013). Tvorcho-mystetska diialnist Sydora Vorobkevycha u konteksti natsionalno-kulturnoho zhyttia Bukovyny druhoi polovyny XIX stolittia [Creative and artistic activity of Sydir Vorobkevych in the context of the national and cultural life of Bukovyna in the second half of the 19th century]. *Local history.* No. 3. pp. 158–164. [in Ukrainian].
6. Komenda, O.I. & Zaiets, V.M. (2021). Universalna tvorcha osobystist u muzychnii kulturi Bukovyny u Halychyny [Universal creative personality in the musical culture of Bukovyna and Galicia]. *Modern Ukrainian musicology: Collective monograph.* Riga, Latvia, pp. 169–212. [in Ukrainian].
7. Nykonenko, P. & Yuriichuk, M. (2003). Sydir Vorobkevych: Zhyttia i tvorchist [Sydir Vorobkevych: Life and work]. Chernivtsi, 208 p. [in Ukrainian].
8. Franko, I. (1982). Peredmova (do vydannia: Danylo Mlaka (Izydor Vorobkevych). Nad Prutom) [Foreword (to the edition: Danylo Mlaka (Izydor Vorobkevych). Over the Prut)]. *Franko I. Collection of works.* Vol. 33. Kyiv, p. 114. [in Ukrainian].
9. Khanyk, L. (1999). Istoriiia khorovoho tovarystva “Boian” [The history of the “Boyan” choral society]. Lviv, 123 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.05.2023

